

Fort Altena

De laatste jaren is veel werk gemaakt van de restauratie van dit fort. Het was de omvangrijkste bouwkundige ingreep uit de geschiedenis van Brabants Landschap. Het is nu een belangrijke recreatieve poort: het vertrekpunt om te voet, per fiets of kano het Land van Heusden en Altena en de Biesbosch te verkennen. Er zijn ook een waterwinkel, brasserie en vergaderuimtes gevestigd. En er is ruimte voor bruiloften, feesten en partijen.

Adres: Tol 8, 4251 PX Werkendam www.fortaltena.nl

Infopunt Brabants Landschap

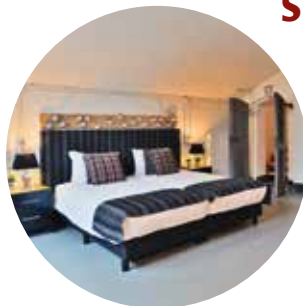
In het torenfort van Fort Altena is een informatiepunt van Brabants Landschap ingericht. U kunt hier meer te weten komen over het leven van onder meer bever en vleermuis en er is informatie verkrijgbaar over de natuur in de omgeving van het fort.

Bed & Breakfast Fort Bakkerskil

Vroeger was slapen in een fort een kille beproeving, maar sinds de restauratie ervaar je het als een luxe overnachting. De kamers zijn voorzien van centrale verwarming, smaakvol ingericht en beschikken allemaal over een badkamer. Ook geschikt voor familieweekends.

Adres: Kildijk 143, 4255 TH Nieuwendijk www.bakkerskil.nl

Speciaal voor beschermers

Beschermers van Brabants Landschap krijgen op vertoon van hun jaarkaart bij:

- B&B Fort Bakkerskil: 10% korting op een overnachting of arrangement
- Fort Altena: 20% korting op de huur van kano's (normaal €20,-) en fietsen (normaal €10,-)

Steun Natuur 'dichtbij huis'

Brabants Landschap beheert bijna 18.000 hectare bos, heide en vennen, maar bijvoorbeeld ook landgoederen, boerderijen, forten en kastelen. Daarmee zorgen we ervoor dat onze eigen, prachtige provincie Noord-Brabant, met haar diversiteit aan landschappen, nog het thuis is van vele vrij levende soorten planten en dieren. Daarnaast zet zij zich in voor behoud, herstel en ontwikkeling van de biodiversiteit buiten de beschermde gebieden. Een netwerk van enthousiaste vrijwilligers helpt mee maatregelen te treffen om weide- en akkervogels, uilen, amfibieën en vleermuizen te beschermen.

Natuurbescherming is en blijft mensenwerk

Ook u kunt helpen door vrijwilliger te worden van Brabants Landschap. Of steun ons voor slechts €15,- per jaar en profiteer ook zelf van de vele voordelen als beschermer. Kijk op www.brabantslandschap.nl voor meer informatie.

natuur dichtbij huis
Brabants Landschap

Brabants Landschap

Tel.: 0411 - 622 775

info@brabantslandschap.nl

www.brabantslandschap.nl

Fort Altena

Tel.: 0183 - 30 13 29

www.fortaltena.nl

Fort Bakkerskil

Tel.: 06- 45 93 48 92

www.fortbakkerskil.nl

FOTOGRAFIE: Harry Fiolet, Huub Smeding, Erik de Jonge, David Patijn, Brabants Landschap, Kwartiermeesters, Appie Bonis, Arie Huisman, Marco van Middelkoop

W A N D E L R O U T E L I N I E P A D

Lopen langs de Linie

natuur dichtbij huis
Brabants Landschap

Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW)

Forten..

De forten van Brabants Landschap – Altena, Bakkerskil en Giessen – zijn de zuidelijkste van de 'Nieuwe Hollandse Waterlinie' (NHW), een 19^e-eeuwse verdedigingslinie die zich uitstrekte van de Zuiderzee tot de Biesbosch. De linie voorzag in het onder water zetten van land, wat de vijand moest tegenhouden in zijn opmars naar de 'Vesting Holland'. Wat er van rest staat op de nominatie voor de 'Werelderfgoedlijst' van UNESCO. Na de restauratie kregen de forten Altena en Bakkerskil een nieuwe recreatieve functie.

... en uiterwaarden...

In de uiterwaarden aan de Boven-Merwede en Afgedamde Maas vind je een afwisseling van (natuurlijke) graslanden en bossen. Zeker in het winterhalfjaar staan ze regelmatig onder water. Duizenden ganzen, eenden en ander waterwild vinden er dan een goed heenkomen.

... verbonden door het Liniepad

Het Liniepad is een wandel- en fietsroute die start bij de Papsluis en eindigt in de vesting Woudrichem. Onderweg kom je gerestaureerde forten, sluizen en molens tegen en wandel of fiets je door prachtige natuurgebieden en een nieuw landgoed. De gerestaureerde kazematten hebben een bijzondere functie gekregen als vogelkijkhut of winterverblijf voor vleermuizen.

Oriëntatiepunten

1 In 2007 is de **Papsluis** gerestaureerd door Waterschap Rivierenland. Het metselwerk en de sluisdeuren waren hard aan vervanging toe. Alles is volledig hersteld, zodat de sluis weer zou kunnen functioneren. Hierbij is ook rekening gehouden met bijzondere bewoners in muurspleten, vleermuizen. Door het in metselen van holle bakstenen zijn deze zoogdiertjes verzekerd van een overwinteringsplaats.

2 Er zijn niet veel plekken waar je door een traditionele **stobbengriend** kunt lopen. Dit griendje wordt ‘gehakt’ (bijgehouden) in een tweejarige cyclus en nooit in één keer om geen zicht op de drukke weg te hebben. Er is veel variatie in soorten wilgen en in de hoogte van de stobben.

Een ‘boezem’ dient van oudsher om polderwater te bergen. 3 **De Zevenbansche Boezem** is kortgeleden ingericht als ecologische verbingszone tussen Fort Altena en Landgoed Kraaiveld. Ten behoeve van de ijsvogel zijn de oevers natuurvriendelijk gemaakt en zijn de 4 **kazematten**, betonnen groepsschuilplaatsen uit de laatste wereldoorlog, omgebouwd tot onderkomens voor vleermuizen. De mooiste van allemaal, de 5 **‘koepelkazemat’**, is ingericht als vogelobservatiepost.

De vlak bij elkaar gelegen 6 **Zandwijkse** en 7 **Uitwijkse Molen** zijn zogenaamde ‘waterwipmolens’. Dit is het oudst bekende type poldermolen van Nederland, ontstaan rond 1400. Voornaamste kenmerk is dat het hele bovenhuis draaibaar is rond de koker. Als het hard waait schudden of ‘wippen’ deze molens er op los, vandaar de naam.

8 In 2001 namen vier boerenfamilies het initiatief om het voormalige **Landgoed Kraaiveld** te herstellen en in één moeite door het beeld van de NHW te versterken. De zuidelijke grens van het landgoed valt samen met de ‘hoofdweerstandslijn’ van deze linie en wordt geaccentueerd door een brede, natuurlijke oever met een hoge kade. Enkele kazematten langs het pad doen dienst als trekkershutten.

9 **De Groesplaat** en 10 **Het Gors** zijn uiterwaarden waar (natuurlijke) graslanden afwisselen met oobossen. Ze worden ‘integraal’, d.w.z. als één geheel, begraaasd door ‘wilde’ paarden en runderen. Ze hebben er de ruimte en maken zelf de keuze waar te grazen. Zo verbost niet al het grasland. De Oudendijkse Geul is een ‘meestromende nevengeul’, wat wil zeggen dat de Merwede er bij hoog water een deel van haar water kwijt kan: veiligheid en ‘dynamische’ natuur gaan hier hand in hand.

11 **De Sleeuwijkerwaard** zal je verrassen. Op de rivierstrandjes liggen duizenden schelpen van de Aziatische korfmossel. En ook de Chinese wolhandkrab en Amerikaanse rivierkreeft kun je er zomaar tegenkomen. Allemaal exoten, maar wat zou het: de rivier brengt de wereld bij u thuis. Een mooie korte wandeling voor het hele gezin!

12 Vanaf de **uitkijktoren ‘t Vinkennestje** kijkt u uit over de oevers van de Oudendijkse Geul. Deze meestromende nevengeul is gegraven in 2000 en meet 1500 meter lang en 30 à 40 meter breed. De vogelkijkhut heet naar de familie Vink, die hier in een grijs verleden een cafeetje uitbaatte.

